

OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIGIDA EKOLOGIK TARBIYA

Nazarova Nigina Rustamovna

Kimyo Xalqaro Universiteti Samarqand filiali magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ong, ekologik madaniyat va tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishda oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligining pedagogik ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etiladigan ekologik tadbirlar, mashg'ulotlar, loyihaviy faoliyat va kundalik amaliy mashg'ulotlarning tarbiyaviy imkoniyatlari ochib berilgan. Maqolada ekologik tarbiyani samarali tashkil etishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar hamda hamkorlikning samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilari, metodistlar hamda ota-onalar uchun metodik ahamiyat kasb etadi.

Annotation: This article examines the pedagogical significance of cooperation between the family and preschool educational institutions in developing environmental awareness, ecological culture, and responsible attitudes toward nature in preschool-aged children. Particular attention is paid to environmental events, joint activities with parents, project-based learning, and daily practical tasks as effective means of environmental education. The article also identifies pedagogical conditions that enhance the effectiveness of family-preschool cooperation and provides practical recommendations for improving environmental education in preschool settings. The findings of the study have methodological value for preschool teachers, methodologists, and parents.

Аннотация: В данной статье раскрывается педагогическое значение сотрудничества семьи и дошкольной образовательной организации в формировании экологического сознания, экологической культуры и ответственного отношения к природе у детей дошкольного возраста. Особое внимание уделяется экологическим мероприятиям, совместной деятельности с родителями, проектной деятельности и повседневным практическим занятиям как эффективным средствам экологического воспитания. В статье также определены педагогические условия повышения эффективности взаимодействия семьи и дошкольной организации и представлены практические рекомендации. Материалы статьи могут быть использованы воспитателями, методистами и родителями.

Kalit so'zlar: ekologik tarbiya, maktabgacha yoshdagi bolalar, oila va ta'lim muassasasi hamkorligi, ekologik madaniyat, ekologik ong, ota-onalar ishtiroki, pedagogik hamkorlik, barqaror rivojlanish.

Ключевые слова: экологическое воспитание, дети дошкольного возраста, сотрудничество семьи и дошкольного учреждения, экологическая

культура, экологическое сознание, участие родителей, педагогическое взаимодействие, устойчивое развитие.

Keywords: environmental education, preschool children, family and preschool cooperation, ecological culture, environmental awareness, parental involvement, pedagogical partnership, sustainable development.

Bugungi globallashtirish va ekologik muammolar kuchayib borayotgan sharoitda jamiyatda ekologik ong va ekologik madaniyatni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiatga ongli, ehtiyotkor va mas'uliyatli munosabatni shakllantirish ekologik tarbiyaning poydevori sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayonda oila va maktabgacha ta'lim muassasasining hamkorligi bolalarda barqaror ekologik qadriyatlarni shakllantirishning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

Maktabgacha yosh — bolaning shaxsiyati, dunyoqarashi va qadriyatlari shakllanadigan muhim davr bo'lib, bu bosqichda berilgan ekologik tarbiya keyingi ta'lim bosqichlari uchun mustahkam asos yaratadi. Shu bois, ekologik tarbiyani samarali tashkil etishda oila va ta'lim muassasasi faoliyatining uzviyligi alohida ahamiyatga ega.

Ekologik tarbiya — shaxsda tabiatga nisbatan ongli munosabat, ekologik bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan uzluksiz pedagogik jarayondir. Maktabgacha ta'lim tizimida ekologik tarbiya bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va idrok darajasini hisobga olgan holda tashkil etiladi.

Ilmiy manbalarda ekologik tarbiya quyidagi tarkibiy qismlardan iborat ekanligi ta'kidlanadi:

- ekologik bilimlar (tabiat hodisalari, o'simlik va hayvonot dunyosi haqida tasavvurlar);
- ekologik ong (tabiatni asrash zarurligini anglash);
- ekologik madaniyat (kundalik xulq-atvorda tabiatga ehtiyotkor munosabat);
- ekologik mas'uliyat (tabiatni muhofaza qilishga shaxsiy javobgarlik).

Mazkur komponentlarning shakllanishi bolalarda nafaqat ta'lim muassasasida, balki oiladagi tarbiyaviy muhit bilan bevosita bog'liqdir.

Oila — bolaning birinchi ijtimoiy muhitidir. Bola tabiatga bo'lgan munosabatni avvalo ota-onaning xatti-harakati, kundalik turmush tarzi va shaxsiy namunasi orqali o'zlashtiradi. Agar oilada tabiatni asrash, tozalikni saqlash, o'simlik va hayvonlarga g'amxo'rlik qilish madaniyati mavjud bo'lsa, bu holat bolaning ongida mustahkam ekologik qadriyat sifatida shakllanadi.

Oilada ekologik tarbiya quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- kundalik hayotda ekologik xulq-atvorni namoyish etish;
- bolani tabiat qo'ynida sayr va kuzatishlarga jalb etish;
- o'simlik va hayvonlarga g'amxo'rlik qilishga o'rgatish;
- suv, elektr energiyasi va resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish.

Biroq barcha oilalarda ekologik madaniyat bir xil darajada rivojlangan emasligi sababli, maktabgacha ta'lim muassasasi bilan hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim muassasasida ekologik tarbiya rejalashtirilgan mashg'ulotlar, o'yin faoliyati, kuzatishlar, tajribalar va loyihaviy ishlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayonda oila bilan hamkorlik quyidagi shakllarda tashkil etilishi samarali hisoblanadi:

- ota-onalar ishtirokida ekologik tadbirlar va aksiyalar o'tkazish;
- “Tabiatni asraymiz”, “Yashil makon” kabi loyihalarni birgalikda amalga oshirish;
- ekologik mavzudagi ochiq mashg'ulotlarga ota-onalarni jalb etish;
- ota-onalar uchun ekologik tarbiya bo'yicha maslahatlar va seminarlar tashkil etish;
- oilaviy ekologik topshiriqlar va kuzatuv daftarlaridan foydalanish.

Mazkur hamkorlik shakllari bolalarda ekologik bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash, oila va ta'lim muassasasi o'rtasida pedagogik hamjihatlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligining samaradorligi quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq:

- tarbiyachilarning ekologik kompetensiyasini oshirish;
- ota-onalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan tizimli ishlar;
- bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- ekologik tarbiyada uzluksizlik va izchillikni ta'minlash;
- milliy qadriyatlar va an'analarni ekologik tarbiya mazmuniga integratsiyalash.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash jarayonida oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligi muhim pedagogik ahamiyatga ega. Ushbu hamkorlik bolalarda ekologik ong, ekologik madaniyat va tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Ta'lim muassasasi tomonidan tashkil etilgan ekologik faoliyat oiladagi tarbiya bilan uyg'unlashgandagina kutilgan natijaga erishish mumkin. Shuning uchun ekologik tarbiyani tashkil etishda oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy hamkorlikni kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdurahmonov A., Jo'rayev R. **Pedagogika nazariyasi va amaliyoti** – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 312 b.
2. Alimuhamedov X. **Maktabgacha ta'lim pedagogikasi** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 280 b.
3. Boltaboyev S., Qodirova D. **Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash metodikasi** – Toshkent: Innovatsiya, 2021. – 156 b.
4. Davlat ta'lim standarti. **Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti** – Toshkent, 2022.
5. Jabborova O'. **Oila pedagogikasi** – Toshkent: Sharq, 2018. – 224 b.

6. Ismailova Z. **Maktabgacha ta’limda tarbiyaviy ishlar metodikasi** – Toshkent: Fan, 2020. – 198 b.
7. Nazarova T. **Ekologik tarbiya asoslari** – Toshkent: Universitet, 2019. – 170 b.
8. Қодирова Ф.Р. **Дошкольная педагогика.** – Ташкент: Ўқитувчи, 2018. – 256 с.
9. Рыжова Н.А. **Экологическое воспитание дошкольников** – Москва: Просвещение, 2017. – 192 с.
10. Ясвин В.А. **Экологическая психология и педагогика** – Москва: Смысл, 2016. – 304 с.
11. UNESCO. **Education for Sustainable Development in Early Childhood** – Paris: UNESCO Publishing, 2019.
12. Palmer J. **Environmental Education in the Early Years** – London: Routledge, 2018. – 214 p.